

УДК 373.3.02

Зоя ПЕТРЕНЮК,
заступник директора з навчально-виховної роботи КЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради»;
Оксана КОВТУНЕЦЬ,
голова методичного об'єднання учителів початкових класів
КЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради»;
Юлія КУЗЬМИЧ,
учитель початкових класів КЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради»

Формувальне оцінювання як інструмент розвитку здобувачів освіти у партнерстві з батьками

Йдеться про формувальне оцінювання, яке вчителі початкових класів використовують у щоденній роботі. Описано досвід педагогів методичного об'єднання КЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради» щодо здійснення зворотного зв'язку та практичні вправи і поради щодо підготовки батьків до виконання ролі помічника вчителя в освітній діяльності.

Ключові слова: формувальне оцінювання, партнерство, освітнє середовище, здобувачі освіти, самооцінювання, взаємооцінювання, партнерство, взаємодія.

Zoia Petreniuk, Oksana Kovtunets, Yuliia Kuzmych. Formative Assessment as a Tool for the Development of Students in Partnership with Parents.

This article contains materials about formative assessment, which primary school teachers use in every day work. Describes feed back experience, practical tasks and tips for preparing parents for the role of teacher's assistant in educational activity of teachers of methodical association „Lyceum 23 of Lutsk”.

Keywords: formative assessment, partnership, educational environment, education seekers, self-assessment, mutual evaluation, cooperation.

Постановка питання. На сьогодні формувальне оцінювання – звична практика для педагогів початкових класів НУШ. Це оцінювання, яке допомагає учню розвиватися, «навчитися вчитися», вибудовувати власну траєкторію розвитку та досягнення мети.

Формувальне оцінювання стало вже звичним для учнів та педагогів Нової української школи. Це оцінювання, яке допомагає школяреві «навчитися вчитися». Це коли учень має навчитися ставити конкретні цілі свого навчання, планувати, як їх досягти, вчитися самостійно знаходити та виправляти свої помилки, оцінювати успіхи та невдачі, планувати шлях від неуспіху до успіху. Формувальне оцінювання – це оцінювання, яке відбувається у процесі навчання задля покращення його результатів.

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 р. № 813, «оцінювання рекомендовано розглядати як процес отримання даних про стан

сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють. Оцінювання здійснюється з метою створення сприятливих суджень для розвитку талантів і здібностей кожного учня/учениці, формування у нього / неї компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей та потреб, а також визначення ступеня якості освітнього процесу та шляхів підвищення його ефективності. Характерною ознакою оцінювання є активне залучення здобувачів освіти до самооцінювання та взаємооцінювання».

Дослідження науковців та спостереження педагогів-практиків доводять, що формувальне оцінювання є надзвичайно ефективним способом підвищення досягнень учнів. Зокрема, Джон Хатті у своїх метадослідженнях (Visible Learning) вважає, що формувальне оцінювання – найважливіше серед найбільш корисних у навчанні. Цей вид оцінювання у багатьох країнах світу є найперспективнішим напрямком реформування освіти. Звіт Організації

економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) від 2005 року доводить успішність цього способу оцінювання в частині покращення результатів навчання, підготовки учнів до навчання протягом життя і вирівнювання освітніх шансів.

Державний стандарт початкової освіти, Закон України «Про повну загальну середню освіту» відносять формувальне оцінювання до їх основних різновидів. Учені, розробляючи систему формувального оцінювання НУШ, вивчили кращий досвід у системі освіти інших країн та врахували побажання міжнародних експертів, які наголошують на тому, що саме воно є ефективною стратегією підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Свого часу В. О. Сухомлинський підкреслював, що правильно організована перевірка і оцінка знань учнів являє собою обмін духовними багатствами, передачу їх із розуму в розум, із серця в серце. При такому контролі в дітей формується бажання не тільки самим добре підготуватися до уроку, належним чином відповісти, а й допомогти в цьому товаришам.

Обмін інформацією між учнем, учителем та батьками щодо очікуваних результатів і результатів освітньої діяльності відбувається через зворотний зв'язок, який має значний вплив на ефективність освітнього процесу. Про це йде мова у численних міжнародних наукових дослідженнях. Британська організація *Education Endowment Foundation* (EEF), аналізуючи навчання учнів, чиї результати мають належний зворотний зв'язок, стверджує, що школярі в середньому на 8 місяців випереджають своїх однолітків, навчання яких не супроводжується таким зв'язком. Саме він забезпечує розвиток метакогнітивних навичок. Здобувачі освіти здатні самостійно планувати, регулювати, аналізувати власну навчальну діяльність, визначати причини труднощів та можливі шляхи їх подолання.

Тому подальшого розроблення потребує сучасний інструментарій для формувального контролю й оцінювання учнів. Успіх реформування – насамперед у психологічній, теоретичній, фаховій підготовці його учасників. Особливої уваги потребує зміна ставлення учнів і їхніх батьків до оцінки, оскільки відтепер це інформація конфіденційна. Про неї можуть знати лише вчитель, батьки та учень. Вона не озвучується перед учнями та батьками, не повідомляється у різноманітних рейтингах. Цієї практики дотримуються педагоги нашого методичного об'єднання.

Щоразу, готуючись до уроків, учителі достатньо приділяли, а сьогодні особливо звертають увагу, як проаналізувати, проконтролювати та оцінити рівень навчальних досягнень школярів, як визначити ступінь прогресу, якого досягнув кожен. Таке планування відбувається з метою покращення ефективності своєї

роботи та засвоєння учнями програмового матеріалу. Питання формувального оцінювання постійно у полі зору педагогів, дирекції школи.

Учителі-практики нашого методичного об'єднання, спираючись на власний досвід, розробили систему формувального оцінювання, вчать учнів само- та взаємооцінювання, співпрацюють із батьками. Критерії оцінювання виставлено на сайті школи із ними можуть ознайомитися всі бажаючі. Крім того, у кожній класній кімнаті розміщено «Віночок успіху» (де розміщено усі матеріали).

Також у кейсах учнів знаходяться критерії оцінювання із позначеними відповідними кольорами пелюсток квітки, індивідуальні аркуші «Віночок мого успіху», на яких школярі мають змогу відмітити свій поступ за результатами окремих уроків чи тем. Кольори відповідають рівню навчальних досягнень учнів, вони у кожній класній спільноті різні. Ці пелюстки школярі самостійно вклеюють у бланк, що є індивідуальною справою дитини, пелюстка не демонструється у класі на загаль, а кладеться у кейс дитини. Також є місце для самооцінки роботи за тиждень чи місяць.

На зворотній стороні аркуша – шкала взаємооцінки, яку робить однокласник: три квітки з підписами «усе виконуєш якнайкраще», «ти інколи помиляєшся», «тобі потрібна допомога». Ці аркуші переглядають батьки щодень, але в кінці тижня пишуть пропозиції для учителя. Дані аркуші учні в кінці тижня чи місяця кладуть у свої портфоліо.

Така системна робота викликає серед учнів бажання досягати кращих результатів, учить доброзичливості до однокласників та відповідального ставлення до навчання.

Важливою складовою формувального оцінювання є партнерська взаємодія з батьками. У нинішніх умовах модернізації школи одним із пріоритетних напрямів є створення сприятливої атмосфери для налагодження відносин усіх учасників освітнього процесу. Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємин між учнем, вчителем та батьками. Насамперед це проявляється у розподілі обов'язків, ролей, завдань та співпраці сім'ї, що базується на добровільних засадах.

Педагогіка партнерства спонукає до діалогу співпраці між батьками та вчителем. Саме батьківська спільнота є «провідником» у стосунках між учнями та вчителями. Батьки в змозі допомогти вчителю організувати освітнє середовище, налагодити контакт, установити довіру. Для ефективної роботи варто проводити індивідуальні бесіди, батьківські збори, різноманітні тренінги, залучати батьків до освітнього процесу.

Партнерство між учителем та батьківським колективом, залученим до навчання своїх дітей, має особливу цінність та тісний зв'язок. Спільна і злагоджена

робота, застосування нових креативних підходів, цікавих форм взаємодії допомагає побудувати активний і згуртований шкільний колектив, де цікаво й комфортно навчатися та розвивати свої вміння.

Крім того, діалог з батьками допомагає вчителю зрозуміти, як вони мотивують і підтримують своїх дітей, як допомагають їм вирішувати проблеми чи виконувати домашні завдання, з'ясувати сильні та слабкі сторони характеру школярів і допомогти їм правильно розвиватися.

Партнерство з батьками не відбувається без зборів. Батьківські збори – це своєрідне згуртування команди на стадії зародження нового ліцейного колективу. Саме вони задають тон спілкуванню з батьківською групою, що вплине на манеру розв'язання різних ситуацій. Завдяки такій формі організації роботи можна краще зрозуміти та обговорити позиції одне одного, висловити власні зауваження й аргументи.

Першочерговим завданням при проведенні батьківських зборів є атмосфера знайомства. Саме вона сприяє позитивному налаштуванню на майбутню спільну роботу. Тому батькам пропонується вправа «Вітаю вас!», мета якої: емоційне налаштування та знайомство з батьками класу; краще пізнання один одного; сприяння згуртованості групи та створенню комфортної атмосфери для успішної роботи; гармонійним відносинам у шкільній команді.

Відповівши на запитання «Для чого ми збираємося?», важливо також окреслити очікувані результати. При їх формулюванні потрібно пам'ятати, що це мають бути короткі й конкретні твердження,

які можна виміряти. Тому доречно провести вправу **«Наш першокласник»**. Ця вправа допоможе вчителю дізнатися, якими рисами наділені майбутні учні з точки зору батьків та що сприятиме покращенню мікроклімату всередині класного колективу; спроекувати діяльність учителя відповідно до індивідуальних особливостей кожного учня; провести діагностику здобутих якостей наприкінці навчального року та порівняти результати спільної роботи у рамках педагогіки партнерства; створити комфортні умови для партнерських відносин.

Зважаючи на обставини сьогодення, які зробили виклик перед учителем, партнерство з батьками є невід'ємною частиною ліцейного життя. Обговорення важливих питань, які стосуються навчання та виховання учнівського колективу, дасть можливість знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем, компромісні варіанти розв'язання конфліктів. Для вирішення даних завдань проводиться вправа **«Резинка»**, мета якої полягає у тому, що у житті не варто вчителю завжди розраховувати лише на власні сили. Інколи потрібна допомога батьків. Учитель має ініціювати нову, глибшу залученість сім'ї до побудови освітньо-професійної траєкторії розвитку дитини.

Тому за сприяння та підтримки батьківської спільноти у класах організовано роботу з використанням електронних освітніх ігрових ресурсів *Smart kids*. Це дає змогу активізувати пізнавальні інтереси кожного учня; підвищує позитивну мотивацію до навчання; залучає всіх дітей до освітнього процесу; допомагає інтегрувати матеріал, що вивчається. У початковій школі педагогічні ігри можна використовувати на будь-якому етапі уроку: у процесі актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого.

В інтерактивних завданнях, які використовуються в проєкті «Smart kids», вдало поєднано тексти, озвучення, малюнки та анімація. Канали сприйняття – зір, слух, тактильні відчуття – максимально задіяні, діти легко засвоюють матеріал. Самі завдання – ілюстрована гра із сюжетом, герої якої реагують на правильні й неправильні дії учнів. Діти миттєво бачать результат виконання та можуть його покращити.

В освітній діяльності вчитель є координатором та організатором. Співпраця та взаємодія між учителем

і батьками в рамках педагогіки партнерства включає такі елементи: постійна комунікація вчителя з батьками (дозволить швидко та оперативно реагувати на будь-які зміни учня в освітньому середовищі); активна участь та допомога батьків у шкільному житті; організація і проведення спільних поїздок, тематичних свят.

Діалог та багатостороння комунікація між усіма учасниками освітнього процесу створює умови для рівноправності. При використанні вправи **«Малюнок на двох»** учитель має можливість відстежити тип поведінки учасників батьківської групи. Адже вміння встановити дружній контакт усередині класної спільноти безпосередньо відіграє важливу роль у досягненні поставлених цілей.

Висновки. Таким чином, педагогіка партнерства є важливою та незамінною в освітній діяльності, оскільки сприяє створенню позитивної атмосфери, в якій розвивається самобутність та індивідуальність учня.

Батьки, учителі та школярі об'єднані спільною метою та прагненнями до позитивного результату, взаємодіють на принципах добровільності та гуманності. Завдяки таким підходам усі учасники можуть повною мірою включатися до навчання та виховання. Насамперед це дозволить: визначити спільні етапи розвитку дитини; усвідомити права та обов'язки одне щодо одного; вчасно виявити нові виклики; відстежувати зміни у поведінці здобувачів освіти. Така модель співпраці та взаємодії між дорослими неодмінно стане взірцем для школярів. Завдяки такому партнерству вибудовується майбутнє толерантне суспільство.

Питання формувального оцінювання та організації партнерської взаємодії з батьками розглядалося на семінарі з елементами тренінгу «Партнерське коло *Open Space* у створенні ситуації успіху здобувача освіти», засіданні школи молодого педагога з теми «Формувальне оцінювання як інструмент розвитку учнів та співпраці з батьками», занятті опорної школи, якою є наш ліцей, «Особливості оцінювання результатів освітньої діяльності здобувачів освіти в початковій школі», на серпневому секційному засіданні учителів початкових класів міста «Формувальне оцінювання – ключовий чинник якісної освіти в Новій українській школі».

Використані джерела

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : навч.-метод. посіб. для вчителів початкових класів. Київ : ІЗМН, 1997. 124 с.
2. Рибак О. Ю., Рибак Л. І. Біомеханічні аспекти рухових якостей: вибрані лекції з кінезіології : метод. посіб. для студ. ЛДУФК. Львів : ЛДУФК, 2019. Ч. 1. 72 с.
3. Галкіна В. Б., Хомутова Н. Ю. Використання фізичних вправ по розвитку мілкої моторики пальців рук при корекції порушень мови у учнів початкових класів. *Дефектологія*. 1999. № 3.
4. Деннісон Г., Деннісон П. Гимнастика для мозгу. URL: <https://libs.ru/book/863083/> 48/
5. Дерябіна А. К. Активізація мозкової діяльності засобами здоров'язбережувальних технологій на уроках у початковій школі : метод. посіб. Кременчук, 2022. 60 с.
6. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
7. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: lib.iitta.gov.ua.
8. Кінезіологічні вправи. Гимнастика для мозку. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EFZ172ewdKo>
9. Лічман Н. М. Кінезіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами. *Логопед*. 2018. № 6. С. 6–17.
10. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/2204-navchalnakineziologhiia-prosta-himnastyka-dlia-mozku>
11. Носко М. О., Архипов О. А. Біометрія рухових дій людини : монографія. Київ : Слово, 2021. 215 с.
12. Підласий І. П. Продуктивний педагог : настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.
13. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 144 с. (Серія «Нові формати освіти»).
14. Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія / за заг ред. Ю. Д. Бойчука. Харків : Оригінал, 2018.
15. Філіп Т. М. Кінезіологія. Гимнастика мозку. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-kineziologia-gimnastika-mozku-185889.html>
16. Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 64 с.
17. URL: <https://naurok.com.ua/kineziologiya-yak-metod-rozvitku-movlennya-ta-intelktualnih-zdibnostey-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebam-177445.html>
18. URL: <https://vseosvita.ua/library/kineziologichni-vpravi-dla-rozvitku-movlennya-ta-intelktualnih-zdibnostey-ditey-z-oo-266495.html>
19. URL: https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/prezentacia-2/
20. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-kineziologia-gimnastikamozku-185889.htm>
21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciya/serpneva-konferenciya-2019/sekciya-pedagogika-partnerstva>
22. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
23. URL: http://zosh1-nizhyn.at.ua/2022/tekhniki_samoocinjuvannja.pdf
24. URL: <https://vseosvita.ua/library/zrazky-samoociniuvannia-uchniv-na-urokakh-1-4-klas-577402.html>